

Van lineair naar circulair

Het tot stand brengen van de transitie vraagt om een cultuuromslag. Met elkaar moeten we de verantwoordelijkheid nemen voor de kwaliteit van ons milieu en de volksgezondheid en moeten we fundamenteel anders omgaan met grondstoffen. Samen een nieuw circulair huis bouwen: dat moet het uitgangspunt zijn.

Het programma Circulair Terreinbeheer (CT) heeft de afgelopen jaren vele stappen gezet. In het prille begin was het vooral een zoektocht naar medestanders in de omschakeling van lineair naar circulair. Voorbeelden van ervaringen hiermee en zienswijzen hierover zijn opgetekend in het eerste CT-magazine 'Waarde van Maaisel'. Vervolgens zijn de belemmeringen en het oplossen ervan, centraal komen te staan binnen het programma CT. Dit resulteerde in het tweede magazine 'Transitie met boerenverstand'.

Uit de kramp

De kern van het derde magazine is hoe we tot een echte circulaire economie kunnen komen. Joyce Zuidam van Rijkswaterstaat en lid van het Transitieteam van CT legt uit: "Dat gaat niet vanzelf, want door de onzekerheden in de transitie blijven we soms krampachtig vasthouden aan schijnbare zekerheden, waardoor we geen stap verder komen. Met het programma CT proberen we uit deze kramp te komen. Samen proberen we te ontdekken wat het betekent om zorgplicht, transparantie, rechtmatigheid en doelmatigheid door de bril van circulariteit te bekijken en werken we aan een nieuwe taal daarvoor. Bovendien gaan we samen verkennen wat we moeten loslaten en afbreken om het nieuwe circulaire huis te bouwen."

In de praktijk lopen circulaire pilots vaak vast op wetgeving die gebaseerd is op de lineaire economie. Zo ook circulair terreinbeheer, dat tot doel heeft om de grondstoffen die vrijkomen bij terrein- en waterbeheer hoogwaardig te benutten voor diverse toepassingen. Het blijkt dat maaisel van wegbermen, gevallen bladeren of gewonnen sediment uit waterstromen, worden beschouwd als afval en daardoor onder de afvalwetgeving vallen. Als gevolg daarvan ontstaan er paradoxale situaties: gras dat aan de ene kant van de sloot geoogst wordt door de boer is een grondstof – te gebruiken voor veevoer of compost – terwijl gras dat aan de andere kant geoogst wordt door het waterschap in principe afval is.

Ook Carolien van Eykelen van de Gemeente Rotterdam kreeg te maken met de regelgeving bij een pilot met het circulair benutten van bladeren voor bodemverbetering

 zie pagina 36. Ze vertelt: "Het vergunningetraject legde voor ons bloot hoezeer de huidige lineaire wetgeving en de circulaire ambities uit elkaar lopen. Daar zijn natuurlijk al veel dikke rapporten over verschenen, maar met zo'n pilot ervaar je het aan den lijve. In dit tempo gaan we onze circulaire doelen niet halen. Tegelijkertijd is die wetgeving niet voor niets streng. Het zou mooi zijn als het programma CT een manier van werken oplevert die ook voor andere stromen is te gebruiken."

Circulaire economie: bouwen aan een nieuw circulair huis

De circulaire economie is een wezenlijk ander systeem dan de lineaire economie, met nieuwe regels. Joyce: "Het volstaat niet om het oude lineaire systeem in een nieuw jasje te steken. Wel bouwt de circulaire economie voort op bestaande normen en waarden, zoals de zorgplicht voor milieu en gezondheid. Deze wordt niet zomaar overboord gegooid, maar er komt een zorgplicht voor de toekomst van onze planeet bovenop."

Je kunt de transitie naar een circulaire economie vergelijken met een bouwproces. Er is een nieuw circulair huis nodig en geen dakkapel op een bestaand huis. Daarvoor moeten we het oude huis eerst afbreken, zoeken naar herbruikbare onderdelen en een ontwerp maken voor het nieuwe huis. Dat kan alleen als alle betrokkenen samenwerken en dezelfde – circulaire – taal spreken."

Transitie in de praktijk

Het programma CT heeft tot doel om circulair terreinbeheer te bevorderen: niet alleen in pilots, maar als het nieuwe normaal. Om dat veranderingsproces te faciliteren ondersteunt het programma CT 'het nieuwe'. Niet alleen in woord, maar ook in daad. Joyce: "We leveren

capaciteit, zodat nieuwe initiatieven daadwerkelijk ondersteund worden, en brengen de ervaringen uit die uitvoeringspraktijk in verbinding met het beleid. Ook ondersteunen we het Kennisprogramma CT, dat WUR in opdracht van de ministeries van LNV en IenW uitvoert. Want voordat er ander beleid kan komen moet duidelijk zijn of en hoe het milieu en de gezondheid van de mens worden beschermd en/of verbeterd. Onze focus daarbij ligt op de coördinatie van circa 60 pilotprojecten die bij het Kennisprogramma zijn aangesloten zie pagina 24. Na afloop van de pilotprojecten komt het erop aan, want dan moeten we spijkers met koppen slaan en de resultaten vertalen naar nieuw beleid. Maar dat betekent niet dat we hoeven af te wachten.”

Samen verantwoordelijk

Leon Claassen, namens provincie Gelderland betrokken bij het programma CT, vervolgt: “Het gaat er nu vooral om dat iedereen zijn verantwoordelijkheid neemt in de

transitie. Agrariërs, producenten, vervoerders, loonwerkers, terreinbeheerders, omgevingsdiensten, kennisinstellingen, landelijke en lokale overheden: allemaal hebben zij een rol in de keten van circulair terreinbeheer. Het volstaat niet om te wijzen op juridische belemmeringen. Het draait immers om het gezamenlijk leveren van kwaliteit. Dat begint al met de zorg voor schoon groen uitgangsmateriaal, zonder zwerfafval. Die ketenverantwoordelijkheid moeten we allemaal gaan voelen.”

Joyce besluit: “In de loop der jaren is het programma CT uitgegroeid tot een platform waar veel kennis wordt ontwikkeld en uitgewisseld. Met dit magazine willen we deze kennis en inzichten delen. Hoe belangrijk dat ook is, we moeten vooral niet blijven hangen in de resultaten die we op de korte termijn halen. Het gaat om het grotere geheel en de systeemtransitie waar we met z’n allen voor staan.”

Samen werken aan een nieuwe taal:

Lineair Circulair

Afval Grondstof

Afvoeren / ontdoen Oogsten

Verwerken Bewerken

Neem - maak - gebruik - gooi weg Hoogwaardig (her)gebruik

Opdrachtgever & opdrachtnemer Gelijkwaardige partners in de keten

Grootschalig, efficiënt ontzorgen Lokaal eigenaarschap en ketenverantwoordelijkheid

Zorgplicht juridisch opgelegd Zorgplicht gewenst vanuit partners in de keten

Landbouw gericht op productiemaximalisatie Landbouw gericht op sluiten kringloop

Beschermen milieu, bodem & gezondheid Verbeteren milieu, bodem & gezondheid

Kleine kringloop = 5 km Kleine kringloop = afstand zo klein als mogelijk zo groot als nodig

